

A MISZ feladatai a nagyvállalati innováció erősítése terén

Vezetői összefoglaló

Magyarországon az export és a gazdasági növekedés túlnyomó többségét versenyképes nagyvállalataink, elsősorban a nemzetközi vállalatok leányvállalatai adják. Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban a kutatás-fejlesztési tevékenység aránya kicsi. Éppen ezért az Új Magyarország Fejlesztési terv egyik lényeges programeleme a vállalati innováció növelésének ösztönzése.

A hazai általános innovációs helyzetképet már több tanulmány is összefoglalta és elemezte. Ezekből kiindulva a MISZ a közelmúltban a hazai nagyvállalatok innovációs tevékenységét felmérő kérdőívet dolgozott ki annak érdekében, hogy meghatározza, milyen formában tudná segíteni az innovációs tevékenység növelését. Ezzel a kérdőívvel a MISZ mintegy húsz nagyvállalatot keresett meg, melyek közül kilenc adott választ.

A kérdések középpontjában az innovációs tevékenység döntési mechanizmusa, külföldi tulajdonú vállalatok esetén a K+F tevékenység Magyarországra telepítésének szempontjai, a hazai önállóság mértéke és az Innovációs Alapról szóló törvény lehetőségeinek a kihasználása, pályázatokon, valamint hazai és nemzetközi konzorciumokban való részvétel, a javítandó területek és a MISZ szerepe állt.

A kérdésekre adott válaszok leglényegesebb megállapításai közül kiemeljük, hogy a vállalatok mindegyike folytat K+F tevékenységet. Ennek során külső erőforrásokat is igénybe vesznek a feladatok kidolgozása során. A külföldi tulajdonú vállalatok K+F tevékenységének döntési mechanizmusa nem egységes, erősen függ az anyacéggel fennálló kötöttség mértékétől. Az Innovációs Alapról szóló törvény rendelkezéseit pozitívnak ítélték. A különböző hazai és nemzetközi pályázatokon eddig nem mindegyik vállalat vett részt, viszont erősen kritizálták a pályázatokkal kapcsolatos szerződéskötések bürokratikus rendjét. A K+F tevékenységet eddig a jól képzett hazai szakemberekre lehetett alapozni, ugyanakkor a bolognai módszerek/folyamat hazai megvalósításával kapcsolatban fenntartásokat fogalmaztak meg.

A felmérés alapján a MISZ érdekérvényesítő szerepét négy szakterületi tevékenységre szükséges koncentrálni. Ezek a következők:

- folyamatos információgyűjtést kell végezni a kormányzati szervek tervezett intézkedéseiről, erős érdekképviseleti tevékenységet kell folytatni, szorosabbá kell fűzni a tagvállalatok együttműködését a vállalatok innovációs vezetőinek rendszeres párbeszédével.
- el kell érni a kormányzati szervekkel folytatott tárgyalások során, hogy az innovációs szabályozói környezet stabil és kiszámítható legyen, és csökkenjen a ma még erős bürokrácia.
- hozzá kell járulni a felső- és középfokú képzésnek a piaci igényeknek megfelelő gyorsabb átalakításához a vállalati innováció terén szerzett tapasztalatok összegzésével és átadásával,
- fokozni kell a MISZ tevékenységét a felsőfokú oktatási intézmények és a vállalati kutatás-fejlesztési központok közötti együttműködésben, tapasztalat- és információcserében, elsősorban közös projektek megvalósításával,

1. Bevezetés

A vállalati innovációval az elmúlt években sok fórum és elemző dokumentum is foglalkozott. Ezek megállapításaiból született meg az Új Magyarország Fejlesztési Terv, amely megfogalmazza a gazdaság növekedését célzó fejlesztési stratégiát, és kijelöli azokat a legfontosabb fejlesztési feladatokat, amelyek fenntartható módon hivatottak biztosítani társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyaink jobbá tételét.

Jelen dokumentációban a magyarországi általános helyzetképből kiindulva egy elvégzett felmérés alapján ismertetjük a nagyvállalatok innovációs tevékenységének kereteit, megadjuk a tevékenységüket nehezítő körülményeket, majd javaslatokat adunk arra vonatkozóan, hogy a Magyar Innovációs Szövetség milyen eszközökkel és milyen területeken tud hozzájárulni az innováció hazai fellendítéséhez ebben a vállalati körben.

2. Innovációs helyzetelemzés

2.1 Általános helyzetkép

A nemzetközi vállalatok jelenléte, az egy főre vetített befektetett működő tőke összege Magyarországon regionális összehasonlításban is egyike a legsikeresebbeknek. A közvetlen külföldi működő tőke beruházások (FDI) 2005-ben a GDP 5,9%-ára rúgtak. Az export és a gazdasági növekedés túlnyomó többségét versenyképes nagyvállalataink, elsősorban a nemzetközi vállalatok leányvállalatai adják. A termelő és a kereskedelmi tevékenység mellett egyre több multinacionális vállalat helyezi át kutatás-fejlesztési és kiszolgáló részlegeit is Magyarországra.

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban ugyanakkor még mindig igen alacsony a K+F-kiadások GDP-hez viszonyított aránya (2005-ben a GDP 0,95%-a, szemben az EU-15-ök 1,9%-ával), ráadásul a vállalkozások ráfordítási részesedése csupán 0,37%-ot tett ki. Ma még kevés cég vállalkozik önálló kutatásra és fejlesztésre, és gyenge a kutatóhelyek és az üzleti szféra kapcsolata. A multinacionális vállalatoknál elindultak oktatási-kutatási együttműködések is.

A K+F és az innováció egyes részfolyamatai ugyanakkor szétapróztak, a közöttük lévő kapcsolat nem megfelelő, emiatt a meglévő kutatási eredmények sem mindig jutnak el az alkalmazásig, a piaci terméké válásig. Gyenge az innovációs láncban részt vevő szereplők közötti együttműködés, kevés az ezeket segítő hídképző és tanácsadó intézmény.

A vállalati K+F felhasználások túlnyomó része műszaki területen koncentrálódik, a fejlődést azonban gátolja a műszaki és természettudományos végzettségű friss diplomásoknak a szükségletekhez képesti alacsony száma. Az 1000 főre eső 30 év alatti korosztályban arányuk nem éri el az EU-25 átlagának felét, és csak Ciprus, Málta és Luxemburg van mögöttünk. Jelentős hiány mutatkozik a versenyképes tudással rendelkező technikusok és szakmunkások tekintetében.

A kutatói és a gazdasági szféra között nem megfelelő a tudásáramlás. A kutatási tevékenység elaprózott, nem jöttek létre a hatékony munkához elengedhetetlen kritikus létszámú kutatócsoportok. Alig van szakembercsere a költségvetési kutatóhelyek és a vállalatok között, de nem kielégítő a kutatók mobilitása a különböző intézetek és tématerületek között sem.

A kutatás-fejlesztés terén az állam aktív szerepvállalását indokolja a kutatási infrastruktúra viszonylagos elmaradottsága. A nemzetközi kutatási berendezésekhez való hozzáférés nemcsak annak a feltétele, hogy integrálódhassunk az Európai Kutatási Térségbe, hanem annak is, hogy a kutatások eredményeit magyar kutatók is hasznosíthassák. A kutatási

infrastruktúra fontos része az informatikai hálózat, hiszen mára megnőtt a virtuális kapcsolatok és az információhoz hozzáférés jelentősége.

A vállalkozások mérete döntő fontosságú az innovációs tevékenység tekintetében is, a GKM 2005-ös felmérése jelentős vállalatméret szerinti eltéréseket tárt fel a vállalati K+F és innovációs tevékenység tekintetében egyaránt. Ráadásul az innovációs tevékenységek vállalati működési terület szerinti megoszlása kedvezőtlen: csak a középvállalatokra jellemző, hogy a termelés és az irányítás területén jelentős arányban vezetnek be újítást; az innovációk döntő része a termékek megújításához kötődik, csak négytizedük az eljárások korszerűsítéséhez.

A kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet befolyásoló erőforrások és képességek tekintetében az ágazatok nagyon eltérő képet mutatnak. A nettó árbevétel több mint harmadát a feldolgozóipar adja. A vállalati K+F ráfordítások mintegy felét (49,5%-át) a feldolgozóipari cégek adják. Messze elmaradnak gazdasági szerepüktől a K+F ráfordítás terén az építőipar, az élelmiszeripar, a villamosenergia-ellátás, valamint a posta, távközlés ágazatok.

2.2. Nagyvállalati innovációs helyzetkép

A Magyar Innovációs Szövetség a közelmúltban a hazai nagyvállalatok innovációs tevékenységét felmérő kérdőívet dolgozott ki, és ezzel a kérdőívvel megkeresett 20 nagyvállalatot. A megkeresett vállalatok közül kilenc adott választ.

A válaszadó vállalatok – melyek a hazai gazdaság széles skáláját képviselik - mindegyike végez saját innovációs tevékenységet. Ezek között vannak hazai és külföldi tulajdonban lévő vállalatok (a kategorizálás a stratégiai jellegű döntések meghozatalának helye szerint történik). A K+F témák kiválasztása, a folyamat irányítása és a döntések a hazai tulajdonú vállalatok esetében a menedzsment kezében vannak.

Érdekes képet mutat viszont a külföldi tulajdonú vállalatoknak a hazai K+F feladatok terén mutatkozó önállósága. Jellegzetesen a következő változatok fordulnak elő:

- A döntés teljességgel a hazai menedzsment kezében van.
- A döntés a hazai, a fejlesztésért felelős menedzsment kezében van, a témákat azonban az anyacéggel egyeztetett és általa is elfogadott stratégiai elképzelések alakítják.
- A döntés a külföldi tulajdonú cég globális központja hozza meg, de a cégcsoport éves K+F tervek összeállításában a hazai cég szakemberei jelentős mértékben részt vesznek, javaslatokat tesznek, és programokat dolgoznak ki.
- A végső döntés a cég globális központjának a kezében van, aki azt kétoldalú egyeztetések után hozza meg, figyelembe véve a rendelkezésre álló kompetenciát és a várható ráfordításokat. Emellett szerepet játszanak a korábbi megrendelők közvetlen igényei és a személyes kapcsolatok.

A vállalatok mindegyike igénybe vesz K+F feladataik végzése során külső erőforrásokat. Általában jelentős mértékben támaszkodnak költségvetési szervekre, mindenekelőtt egyetemekre, kutatóintézetekre. Ennek következtében az Innovációs Alapról szóló törvény lehetőségeit – egy kivétellel – 2006-ban mindegyik vállalat kihasználta, sőt egyesek ezen lehetőséghez képest jelentős mértékű többletet is fordítottak a K+F tevékenységre.

Az Innovációs Alap forrásaira nem minden vállalat pályázott eddig, csak 4 jelezte, hogy nyújtott már be pályázatot az Alap forrásaira. Ezek a vállalatok úgy ítélték meg, hogy ez a pályázati lehetőség a K+F tevékenységhez stabil, kiszámítható, a menedzsment által is elfogadott háttérrel biztosít.

Az Innovációs Alapról szóló törvény rendelkezéseit a válaszadók egyértelműen pozitívan ítélik meg. Véleményük szerint ez a lehetőség hangsúlyozottan elősegíti, bátorítja a helyi innovációs tevékenységek kezdeményezését, előremozdulását. A MISZ sokat dolgozott a törvény kialakításánál és a K+F kiadások beszámításának kiharcolásában is jelentős szerepet játszott.

A válaszadó vállalatok közül hat vett, illetve vesz részt nemzetközi K+F projektekben, konzorciumokban. Egyes esetekben a vállalatcsoport nagy mérete és az ezzel összefüggő bürokrácia miatt néha kisebb a hatékonyság, mint kellene, de az ilyen együttműködéseket ennek ellenére általánosan hasznosnak és fontosnak ítélik. Problémaként merült fel, és a pályázók mindegyike kiemelte, hogy bürokratikus a pályáztatás és a projekttel kapcsolatban túl részletes dokumentálást írnak elő. Az elmúlt 3-4 évben a projektekkel kapcsolatos adminisztrációs teher lényegesen nem változott, bár vannak pozitív változások (pl. számlamásolat elfogadása). Számos esetben a kiírások és személyes egyeztetések alapján szükséges dokumentációnak a hatóságok számára történő rendelkezésre bocsátása után is az elszámolás és a támogatás kifizetése rendkívül körülményes, elhúzódó. Igen gyakran cserélődnek az ügyek intézését végző személyek, így sok esetben egy-egy elszámolási procedúrát az új személy felé szinte előlről kell kezdeni.

A pályázatokkal kapcsolatos negatív tapasztalat volt, hogy például megnyert GVOP pályázat esetén a magyar állam által a szerződéskötésre meghatározott követelmény rendszer miatt sajnos nem jött létre a szerződés. A szerződés tervezetben a pályázóval szemben támasztott követelmény rendszert ugyanis a vállalat menedzsmentje nem tartotta elfogadhatónak, mivel a cégnek biztosítania kellett volna például minden számlaszáma esetén a banktitok feloldását.

Megállapítható az is, hogy az állami szabályozói tevékenység lassú, a különböző szintű jóváhagyások túl bürokratikusak. A szélesebb körű felmérés érdekében a MISZ-nek – a válaszadó cégeken kívül – továbbiakat kellene megnyerni nemcsak a kérdőív megválaszolására, hanem aktív tevékenység végzésére is.

További problémát jelent, hogy az innovációs témák finanszírozása során az APEH néha vitatja a K+F témák aktiválásának időpontját. Ez – az egyik válaszadó szerint - különösen a gyógyszeripari termékek esetében jelentkezik, ahol a termékek piaci megjelenése jelenti a fejlesztési munka tényleges befejezési időpontját.

Vizsgáltuk azt is, hogy külföldi tulajdonú cég esetén játszott-e bármilyen szerepet a Magyarországra településben a hazai K+F lehetőség, a válaszok nem voltak egységesek. Egy cég válaszolt a kérdésre határozott „Igen”-nel, míg egy másik úgy ítélte meg, hogy a kutatási tevékenység idetelepítésében kiemelkedő szerepe annak volt, hogy az itteni egyetemek magasan kvalifikált szakembereket képeznek.

A többi külföldi tulajdonú cég esetében az első évek tapasztalatai játszottak szerepet. Ezek a cégek az első 1-2 évben – profiljuknak megfelelően – csak a gyártással, forgalmazással és szolgáltatással foglalkoztak Magyarországon. Az ezen időszak alatt nyert tapasztalatokra alapozva a későbbi években számos új üzletág indítási, illetve új beruházási döntésében szerepet játszottak a hazai K+F lehetőségek, elsősorban az elérhető szakembergárda és ennek relatív alacsony költségei, de a tradíció és az elérhető külső támogatások okán is. Ezeket a lehetőségeket a tulajdonosok igen pozitívan értékelik, és egyre erőteljesebb az együttműködési igény az anyavállalatok részéről is.

A válaszadók vállalatuk/iparáguk innovációs tevékenységét vizsgálva megállapítható, hogy azt jelentősnek és folyamatosnak, egyes esetekben bővülőnek, de a különböző üzletágaikban eltérő színvonalúnak ítélik. Egyes vállalatok bizonyos üzletágaikban nemzetközi szinten mérve is kiemelkedő szerepet játszanak innovációs tevékenységükkel, nemzetközileg is

elismert K+F központtá váltak. Meg kell azonban jegyezni, hogy kidomborodik az a nézet is, hogy az általános gazdasági helyzet az innovációs tevékenységre is rányomja bélyegét.

Általánosságban megállapítható, hogy a K+F szerepe az értéknövelésben, a hozzáadott érték növelésében trendjét tekintve egyre növekszik, ugyanakkor a költségérzékenység is egyre erősebb. Egyes vállalatcsoportoknál kétdimenziós verseny alakult ki: egyrészt cégcsoporton belül a projektek elnyeréséért, költséghatékonyabb K+F megvalósításért, másrészt a vállalatcsoportok között.

A magyar K+F folyamat megerősödését egyértelműen a rendelkezésre álló jól képzett mérnöki agyakra, kiváló szakemberekre lehetett eddig építeni. A bolognai módszerek/folyamat megvalósítása miatt a cégek komoly veszélyben látják a jelent ezen a ponton. A jól képzett szakemberek hiánya lelassíthatja, sőt meg is hiúsíthatja a korábbi dinamikus bővülési folyamatot.

Az Innovációs törvényt a válaszadók pozitívan értékelték, de megjegyezték, hogy a tapasztalatok alapján kisebb módosításokat tartanak szükségesnek.

3. A Szövetség szerepe, javaslatok

A MISZ szolgáltató szerepét a nagyvállalati innováció összehangolása és erősítése céljából a következő szakterületeken látjuk megvalósíthatónak.

3.1 Szabályozás

Az innovációs lehetőségek javításának feltételeként a válaszadók egybehangzóan említik a szabályozói környezet stabilitását. Ma megállapítható, hogy a feltételrendszerek, a szabályozók: az „innovációs környezet” rendszeres és hektikus változásai tervezhetetlenné teszik a vállalatok ez irányú törekvéseit. Az MISZ elsősorban azzal tudna hozzájárulni a helyzet javításához, ha maximális nyomatékkal hangsúlyozná és javasolná a kormányzati szerveknek a kiszámítható innovációs környezet kialakításának szükségességét. Ez a környezet nem változhat a választási ciklusokkal együtt, mivel a kutatás, az innováció és azok tervezése nem 4 éves folyamat.

A tapasztalatok szerint a MISZ elsősorban annak révén tudná gyorsítani az innovációs folyamatokat, ha a korábbiakban említett bürokratikus szabályozás deregulációja vonatkozásában tenne lépéseket. Ilyen lépés lehet például az, hogy az innovatív jellegű K+F tevékenység valamennyi engedélyező hatóságnál - jogszabályi úton biztosított - soronkívüliséget kapjon, amelyet igénybe vehet valamennyi közreműködő fél. További lehetőséget kínál például a pályázati kérelmek jelenleginél gyorsabb elbírálása.

3.2 Oktatás

A Szövetség a felső- és középfokú képzéseknek a piaci igényeknek megfelelő gyorsabb átalakításának sürgetésével, a szükséges információk biztosításával is hozzá tud járulni az innovációs tevékenység javításához. Megfelelően képzett munkaerő esetén a multinacionális cégek nagyobb arányban fogják fejlesztéseiket a magyarországi vállalataikhoz telepíteni, illetve új fejlesztési központok alakulhatnak ki.

A Szövetségnek szorgalmaznia kell a tudománypolitikai stratégia konszenzusos kialakítását legalább középtávra: 8 – 12 évre. A tudománypolitikai stratégia különböző elemeinek, – a teljes szakma, beleértve az oktatáspolitikai elemeket is – módosítását végre kell hajtani, ehhez a stratégiák kidolgozásakor a gyakorlat tapasztalatait és igényeit a MISZ vissza tudja csatolni. Az oktatási, tudománypolitikai kérdésekben a MISZ aktívabb fellépése szükséges annak érdekében, hogy a nagyvállalatok igényeiknek megfelelő, képzett munkaerőhöz jussanak.

3.3 Kutatóhelyek – Felsőfokú oktatási intézmények kapcsolatrendszere

A Szövetség azzal is elő tudná segíteni az innovációs tevékenység fokozását, ha szorosabbra fűzné a közvetlen kapcsolatot a felsőfokú oktatási intézmények és kutatási központok, valamint az ipari szféra között. Számos esetben tapasztaltuk, hogy a leghatékonyabb együttműködés olyan esetekben valósult meg, amikor az adott területen hasonló beállítottságú, azonban eltérő (elméleti, ill. ipari) szemléletmódú szakemberek dolgoztak együtt egy projektben. Az ilyen jellegű közös munkák nemcsak az ipar, hanem a felsőoktatás számára is számos előnnyel járnak. Javasoljuk ezért a MISZ és a felsőfokú oktatási intézmények kapcsolatának az előzőekben leírt szempontok szerinti erősítését.

3.4 Folyamatos párbeszéd

A MISZ nagyban tudná segíteni tagvállalatait, ha elő tudná érni, hogy időben értesüljön a stratégiai és operatív jellegű tervezett kormányzati intézkedésekről, ideértve a központi fejlesztési források elosztását is. Ennek érdekében a kormányzati szerveknél erős lobby tevékenységet kell folytatni, és meg kell teremteni az összefogást a tagvállalatok között. Ez az összefogás megvalósulhat például a nagyvállalatok felelős innovációs vezetőinek rendszeres párbeszédével, amelynek szervezeti kereteit a MISZ hivatott kialakítani.

A lobbytevékenység eredményeképpen kialakult potenciál felhasználásával feltehetően sikerülhet egy kedvezőbb innovációs környezet kialakítása, beleértve a nehézkes adminisztrációs folyamat és a sok esetben elfogadhatatlan premfeltételek lebontását. Az erre vonatkozó konkrét, kreatív megoldások lehetőségeit munkacsoportok keretében kell feltárni.

2007. április 10.